

UKININKAS

laikrasztis, paskirtas ukininkų reikalams,

iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje, su prisiuntimu uždengtose gromatose, 5 rubl.; Prusuose, su prisiuntimu, — 3 mark.; Amerikoje ir kitur — 4 mark. Perkant Ukininką numeriais paskyrium, viens numeris kasztuoja 20 fenigų.

Prie kiekvieno numerio laikrasztio pridėdame „Priedą“, knygutę su naudingais skaitymais.

Jonas Kiciūnas

Vyriausybių vaidai ir žmonių gerovė.

Jau ne karta raszėme „Ukinink“ apie sziandieninius vaidus tarp Vokiečių ir Maskolių; vienok tasai dalykas yra toks interesingas, kad prie tos pacios pasakos mes dar kartą sugrižtame. Kaip aną kartą kad raszėme, teip dabar ir tebėra: Maskoliai užveržė ant kaklo Vkoiečiams kilpą, o Vokiečiai Maskoliams, o dabar derisi... Maskolius užkrovė muitus ant Vokietijos tavorų, o Vokiečiai vel apsunkino įgabenimą į Vokietiją javų bei gyvulių isz Maskolijos. Nors teisybė pasakius tuos vaidus Maskolijos bei Vokietijos augsztiejie ponai tepakelė, žmonių noro suvisu nesiklausę, vienok vis jau teip sako „Maskolija“ ir „Vokietija“; o žmonėms ir Maskolijoje ir Vokietijoje būtų szimtą kart geriaus, kad tų vaidų tarp augsztųjų abiejų viriausybių ponų suvisu nebutų. Kas nepamena anų metų po Turku karei, po 1878 metų, kada buvo užstojęs pakajus ir santaika? Lietuvos ukininkai tasyk gyveno suvisu kitaip, nekaip sziandien. Nusiveszi, budavo, keletą szėpelių kviečių ar rugių į miestą, užmokės tav po 5 rublius už kviečius, po 4 už rugius, ir važiuoji sav linksmas namon, nėra už savo sunkų darbą gavai žmoniszką užmokesti. Arba su gyvuliais: tiek tav bus arklys, tiek jautis, tiek kiaušė — visoki gyvulių budavo, mielai perka ir gražiai užmoka. Antai pavargę kampininkai, ir tie, budavo, tur pasidėję po kelias deszintis rublių — už meitelaiczius. Delto tasyk ir žemė buvo jau pabrangus, nėra visi turėjo pinigų, ir

daugelis malonėjo savo sklypelį žemės turėti. O dabar patys matome, kas darosi. Tiek tav rugiai, tiek kviečiai, tiek kits jautas arba gyvulys nieko negeluoja, ir gana. Jau per tai, kad javai ir gyvuliui atpigo, pradėjo ir prasziau derėti, nėra žmonės neįstengia be pinigų jokių pagerinimų į ukę įgabenti. O juo prasziau dera, prie menkų prekių, juo žmonės labiau į vargą brenda. Tokiu budu viena bėda didina antrą. Tai da arklius bei žąsis perka į Prusus, ir kelintas isz tų pasigauna, ale ir tai menkai. Jug žinia, kad ne kožną met gali gerą arklių užauginti ant pardavimo, o žaseles ir nevisada pasiveda.

Pertai dabar Lietuvos ukininkai labai sukriūso, o kelintas nė žmoniszkos duonos negal pasivalgyti, nėra gryniausius javus tur visus parduoti, kad galėtų nors kiek skatiko ant iszmokesczių surinkti, o patsai tur dirses valgyti; o kur prastesni laukai, po szilus, czion žmonės jau nė dirsių nepritenka. — Vokietijos gyventojai ir vai-toja po nasztą rubežinių mūtų. Vokietijoje, mat, žemė jau suvėjo į didžturčių rankas, o vargingesniejai tetur tiktai po mažumėlę žemės, teip kad vos sav isz jos turi duonos, o kiti (diduma) suvisu netur žemės; tie daugiausiai remestinininkai, darbininkai, kumecziai ir daugybė vargingų miesczionių. Tai-gi szitie visi tur duoną pirkti; o isz Maskolijos javų neįleidžiant, anie didžponiai javus pabrangino, ir vargszai priversti labai brangiai už maistą mokėti. Mėsa teip-gi begalo brangu, nėra isz Maskolijos kiaulių nė galvijų dabar

suvisu neįleidžia. Tokiu budu vargingesniems Vokietijos žmonėms nemenkesnė bėda pasidarė per tuos maitus, kaip ir Lietuvos vargingiems ukininkams. Tai-gi dabar matome, kad tie vaidai tarp Vokiečių bei Maskolių vyriausybų atgabena didei daug pragaisties ir vargo abiejų tų karalysčių gyventojams. Tulas pasakys: „tai tur but tie augsztieji ponai nežino, kad per jų vaidus menkieji žmonės tiek daug vargo mato, szejp jie to nedarytų?“ O, jie puikiai žino ir mato vis-tai, tik-tai jiems suvisu nerupi gerovė prastųjų žmonių. Kad tik jie sotus, sziltai ir linksmai pasigyvena, o kiti jų dėlei gal ir vargą vargti. Augsztieji ponai vaidyjasi už augsztus (pagal jų nuomonę) politikos dalykus, už savotiskus „unarus“; jiems rupi isznaikinimas mažesniųjų tautų (Lietuvių, Lenkų ir kitų), nors jie patys nežino, kokia isz jo galėtų buti nauda; jiems rupi viens kitą apsukti ir kampą kito žemės atimti, o žmonės tame tarpe jiems tėra tik menki daigtai, lyg perdykusiam kudykiui koks sugautas paukszelis naguose.

O kad paskui per tokius anų ponų vaidus pakyla karės bei kraujo praliejimas, tai jiems ir nedidelė bėda, jug ne jų kraujas liejasi, vis tų paczių nuvargintų žmonių; jie tik-tai garbės ženklus paskui suvalo.

Dabar Maskolių ir Vokiečių vyriausybės, vis dar tebesidera apie rubežiaus maitus, ale vis negal užbaigti. Jug skaitytojai pamena, kad tie derėjimai jau tapo pradėti pradžioj pereito rudens . . . Ir jeigu tos derybos nusitrauks iki pavasario, tai kas-žin ar kas gero isz jų iszeis . . .

Apie kopustus.

Kopustų sėklos sėjasi daiginyciose arba teip vadinamose daigų geldose, o paskui daigus perdiegia isz daiginycios į daržą. Daiginycių įtaisyimas nesunkus ir nebrangiai atseina.

Daiginyciai reikia iszrinkti darže aukšta vieta, tik-tai saulėkaityje, kuri paskui reikia apkalti su medgaliais (kuolais) teip, kad jų virszunės būtų to lygio. Medgaliai kalasi per 5 colius vienas nuo kito. Ant jų virszaus prisikala juostikė (siaura lentelė), sulyg kuriai, isz lauko pusės, apideda arklių mėszlais, o tą mėszlą apipila žeme. Į vidurį daiginycios teip-gi deda mėszlo storą kartą, kurią apipylus žeme, sėja sėklas, busiancziajai daigai. Žemės sluoksnis arba armuo daiginycioje tur buti nuo 2 iki 5 colių storumo isz riebios ir purios juodžemės. Isz virszaus daiginycią pridengia stikliniu langu. Daiginycia galima

dirbti teipogi ir isz lentų. Sukalę skrynūtę arba geldą isz storų lentų, ją prikrauna mėszlo ir žemės, kaipo virszuj pasakya, ir apdengia su stikliniu langu. O daigai teip-gi galima sėti ir be augsztiaus minėtų prietaisų, tik-tai, žinoma, reikia daugiaus priežiūros: nes kaip tik-tai pradeda atszilti, reikia sukasti lysvę, kame pasienyje kokios nors trobos arba kitoje užslėptoje nuo vėjo vietoje, kad tik-tai būtų saulėkaityje. Ant tokios lysvės, pradžioje balandžio mėnesio, jau galima sėti. Kad jau daigai iszdygsta, idant jų nepagautų naktinės szalnos, reikia apkrauti žagariais (virbais), ant kurių reikia uždėti kokios palos. Jeigu kartais ir pasitaikytų daigams nusalti, tai galima atgaivinti liejant ant jų szaltą vandenį, kolei szalna nenutirps. Reikia daboti tai daryti pirmiaus, negu nuszalusius daigus užgaus saulės spinduliai. Kopustų daigams reikia iszrinkti visugeriausios sėklos, nės isz blogų sėklų iszauga ir blogi daigai, o isz tokių daigų nėra ką tykėtisi nė gerų kopustų. Pasėtų daiginycioje sėklų nereikia grėbliais akėti, kaip tai kiti daro, nes daug sėklų paliekta ant žemės virszaus, kurios paskui ar visai nedygsta arba jeigu ir sudygsta, tai tokių daigų negalima perdiegti į daržą, nes jie labai mažai szaknų teturi, ir tos paczios labai smulkios; kitos vėl užsiberia per daug storų žemės sluoksnui, per ką ilgai nedygsta. Geriausia yra sėklas apipilti plonu žemės sluoksnui, ne storiaus kaip per pusę pirszo. Nereikia sėti tankiai, nes tankus daigai negal buiniai augti. Kad jau daigai sudygsta ir pasirodo trys lapeliai — jų kotukus reikia apkasti puria žeme iki lapelių, ir tokiu budu padauginti jų szaknis, nes juo daugiaus yra szaknų juo geriaus auga, ne tik-tai kopustų daigai, bet ir kitokie. Szaknys yra reikalingiausias daiktas augmenims, nes per jas augmens jima sav maistą isz žemės, o juo daugiaus jima maisto, juo puikiau auga. Žodžiu sakant, daugiausia reikia rupintis gerus daigus užauginti, nės pagal daigus, t. y. pagal jų kotelius ir lapelius jau galima nuspėti ir kopustų galvų didumas:

- 1) Jeigu daigų szaknys yra lyg pirmutinių lapelių, kotelis plonas, trumpas ir su mažais lapeliais, tai tokie daigai, perdiegti į daržą, pradės anksti augti į galvas ir galvos bus mažos.
- 2) Jeigu kotelis trumpas, storas ir tarpus (veszlus) tai bus didelės galvos.
- 3) Jeigu kotelis ilgas, augsztas su dideliais lapeliais, tai galvos bus nemieruotai didelės, ant augsztų stiebų, bet vėlybos ir minksztos.
- 4) Isz daigo su mažais lapeliais ant plono ir ilgo koto galvos iszauga mažos,

vėlybos ir ant ilgo stiebo. 5) O iš daigo su apvaliais lapeliais išauga apvalios ir suslėgtos galvos; iš daigo su pailgiais lapeliais išauga pailgos galvos.

Renkant daigus perdiegti į daržą, reikia žiūrėti, idant jų koteliai būtų tamsiaižali, ne šviesiai. Daigas su šviesiais koteliais yra daug prastesnis, nes toksai daigas labai mažai šaknų turi, o per tai perdiegtas ir į daržą veikia neprigyja arba tankiai ir suvisu suvysta. Kada jau daigai išaugę, reikia pasirūpinti apie daržą daigams perdiegti. Kopustams geriausia žemė — juodžemė, sumisusi su moliu. Dar geriausias yra, jeigu po virszutiniu sluoksniu ariamosios juodžemės, sumaisytos su moliu, yra grynas molis. Molis užlaiko armenyje drėgnumą, kas labai yra reikalinga kopustų augimui.

Kopustams diegti tur būti žemė įtręšta. Bet nors žemė būtų ir labai įtręšta, ale kas-metai kopustų negalima diegti į tą pačią vietą, kas-metai reikia diegti jie vis į kitą vietą. O mūsų ukininkai diegia kopustus kas-metai vis į tą pačią vietą ir tik tai tada perkeičia, kada jau suvisu paliauja augę.

Daržavietė kas-metai reikia perkeisti, nes, kaip rugių negalima sėti po 2—3 metus į tą pačią vietą, taip lygiai nė kopustų, nė kokių kitų daigų taipgi negalima. Daržazolės tankiausia turi trumpas šaknis ir jima maistą tik tai iš armens, per tai antrus metus reikalingo maisto joms jau nebėra. Ir dėlto augmenų šaknys, nebe-gaudamos užtekintai maisto, negal vėsliai (tarpiai) augti. Ne visos daržazolės šaknys jima tą patį maistą iš žemės; isztirtas daiktas, juog po kopustų, kurie visada diegiasi riebiai įkrėstoje (įtręstoje, imėžtoje) žemėje, kitą metą be jokio užkrėtimo gerai auga: agurkai, bulvės (roputės), morkai, ridikai, sėtiniai (gruczkai), ropės ir barszcziai. Tretį metą, taipgi nekrėtus, geriausias užvežus pelenais, ant tos pacios vietos gerai auga: svogunai (cibuliai), czesnakai, ropės, barszcziai ir morkai. Taip ir daro visi, kurie nor, idant daržas ką-nors gerą atnesztų. Idant daržas niekados nepudymautų, tad reikia jį padalinti į tris dalis, lygiai kaip ir laukus, ir kas-metą keitalioti vietas augmenims, kaip virszuj pasakyta. Tokiu būdu, keitaliojant kas-metai daržazolės, ir mėszo daug mažiaus tereiks ir daržazolės augs daug geriausias. Žemė kopustams visados reikia užmėszi iš rudens. Perdiegiant daigus į daržą, geriausia yra jie diegti į šviežiai suakėtą ir nevaguotą daržą, mažiausiai per žingsnį vienas daigas

nuo kito, bet ne į vagas. Vagose žemė veikia išdzdiusta, antra vėl, laistant kopustus, vanduo subėga į tarpvagus, per tai žemė vagose paliekta sausa ir, tokiu būdu, kopustai niekados negal užaugti, nes gerai žinoma, juog jie temėgsta augti tik tai drėgnoje žemėje. Daigai reikia diegti į eiles pražambiai, tai taip kaip sziczion parodyta:

.....

Priesz raunant daigus iš daiginyczios, pirm kelių valandų reikia gerai aplieti, idant išsiraūtų su visomis smulkiomis šaknelėmis. Diegiant daigus į daržą, visu-pirmu prasmeigia duobutę su pasmailitu akmenėliu arba su pirsztu, į kurią įpila mėszo srutų, sumaisytų su trimis dalimis vandens, ir įstato daigą; paskui apžeria žemę iki lapelių. Jeigu duobeles smeigi su akmenėliu, tai reikia žiūrėti, idant duobelės krasztai nebūtų kieti (druti), per ką daigo šaknys ilgai turėtų vargti, negalėdamos keroti. Daigai diegti geriausia vakare, lynant arba ukanotą dieną, o laistyti geriausia su mėszo srutomis, sumaiszytomis su 3 dalimis vandens, vakare arba rytmetyje anksti. Galima taipgi laistyti ir su szaltu vandeniu, tik tai kad nebūtų perdaug szaltas; o dar-gi gera laistyti ir su tekancziu (bėgancziu) vandeniu (iš upelio). Jeigu nėra tekanczio vandens, tai szulinės vandens reikia pripilti į kubilą, kame per dieną palaikius, vakare galima laistyti. Gerai yra ir lytaus vandeniu laistyti. Gerai atsigaivę daigai neberekalauja tankaus laistymo, bet jeigu sausas metas, reikia laistyti lyg pat rudens: iš pradžios kartą per nedėlią, paskui per dvi nedėli kartą, o paskui į mėnesį kartą. Kopustai reikia butinai apkupeliuoti (apkaupti) nors du kartu per vasarą. Geriausias laikas kopustų augimui yra ruduo, per tai nereikia skubinties jimi (kirsti) kopustų nuo daržo. Geros galvos tur būti lygios ir kietos. Jimant kopustus nuo daržo, galva nusikerta nuo stiebo, per vieną arba pusantro colio nuo galvos, ir apsiskabo lapai. Užlaikyti kopustų galvos per žiemą geriausia yra sklepuose (rusiuose): iszrinkus kuokiecziausias galvas, apipjauscius lapus ir apdžiovinus ant sauso oro, sunesza į sklepą ir deda kruvon, auksztyn kottais; kruvos netur būti augsztesnės per pusantro masto. Jeigu kopustų nedaug, gerai yra laikyti, sudėjus sklepe, ant lentynų, taipgi augsztyti kuottais, arba, užriszus virvutę už koto, pakabinti palubėje, taip kad viena

kitos nesiektų, arba su šaknimis įkasti sklepe į smiltį. Laikant galvas tokiu būdu, reikia tankiai jas prižiūrėti ir visus punancezius lapus tuojaus nuskabyti, idant neprasiplatintų puvinimas. Minksztos, neprinokusios (nepriėjusios) galvos sklepuse greitai pradeda puti. Kurie netur sklepų, kopustų galvas gal laikyti po sniegu. Išrinkus augstą vietą, sniegas reikia nuvalyti lyg žemės ir žemė išskloti storoku sziaudų sluogsniu. Ant sziaudų, deda augstytyn kotais eilę galvų, apipila sniegu kokius 6 lig 8 colių. Pilant sniegas, reikia žiūrėti, idant pribirtų jo ir tarpai. Ant tos sniego eilės deda kitą eilę galvų ir apipila sniegu tokiu pat būdu ir t. t., kolei nesudeda visas galvas. Pabaigus galvas krauti, tą galvų kruvą apipila sniego eile į mastą storumo, o sniego paviršių apiberia smulkiomis skiedromis arba apkloja sziaudais, teip ir paliekta per žiemą. Jeigu žiemą prireikia kopustų išz tos kruvos, reikia atkasti kruvą giedrą dieną iš pietų pusės vidurdienyje, kurią paskui reikia vėl užlyginti tokiu būdu, kaip pirma kad buvo. Ruginimui kopustų galvas apipjausto nuo žalių lapų, suskaldo į 4 dalis ir, išzpjovus kotą (stiebą), supjausto peiliu ir kapoja, kiekvieną dalį smulkiais ir siaurais ir ilgais szmoteliais. Kopustams kapoti galima gauti tam tikrą įtaisą, teip vadinamą „obliu“, su kuriuomi daug greičiaus ir smulkius galima supjaustyti. Sukapotus, ar supjaustytus kopustus kartomis (sluoksniais deda į kubilą; kiekvieną kartą druska apiberia, teip-gi antdeda mažumėlę supjaustytų rugszezių obuolių ir kietai sugruda (sumusza). Kada jau kubilas pilnas, kopustus kubile uždengia apvaliai-apskriestu kubilo arba kito kokio indo dugnu, lygiai į kubilą įtelpancziu, kurį prislėgia (prispauda) gana sunkiu akmeniu, idant rugstant kopustai nekiltų į virszų, ir teip pasiliektą per 10 dienų sziltoje vietoj. Kopustams įrugus, kubilą išznesza į szaltesnę vietą, kame jis ir stov visą laiką. Reikia tiktai žiūrėti, idant kopustai būtų visados aptekę vandeniu; reikia tankiai mazgoti dugną, kuriuomi kopustai uždengti, idant jis nepriduotų pelėsių, nuo ko kopustai greit genda ir karsa. Rauginti kopustai reikia jimi išz kubilo lygiomis kartomis, ir ne rankomis, kaip tai daro mūsų moters, bet mediniu samzeiu.

Kopustu daržo neprieteliai ir bicziuliai: Spragės arba laukinės blusos yra didžiausi neprieteliai kopustų daržo. Jie nedideli vabaliukai, szoka labai auksztai kaip blusos, gali ir lėkti. Jie perasi žemėje ir maiti-

nasi kopustų lapais. Spragė blėdingiausia jauniems daigams. Kada jau kopustai aptenka spragėmis, tai juos veikia nujėda, ir paskui tur' suvysti ir nudžiuti. Nuo spragių geriausia pagelba kas metai diegti daigus į naują vietą. Jeigu spragės užpuola daigus išz kitur atlėkusios, tada geriausia juos gelbėti, szlakstant žibalu (gazu, kerosinu, petroliju) sumaiszytu su vandeniu; to vaisto spragės labai bijo. Dar geriaus naikinti ne tiktai sprages, bet ir visokius vabalus, teip vadinamu gazineiu skystimu, kurį kiekvienas gali lengviai pasidaryti: tris kortas vandens ir kevirtą dalį ($\frac{1}{4}$) svaro smulkiai supjaustyto prastojo muilo sudėti į katilą (varinį) ir virti, kolei muilas neisztirps; paskui tą išzvirintą vandenį su milu mažumą atszaldyti ir supilti į 6 kvortas žibalo (kerosino), gerai sumaszyti, išz ko gaunas baltas ir tirsztas skystimas, kursai ir vadinasi gazo skystimu. Tokio skystimo kortą įpylus į vandens viedrą, reikia szlakstyti kopustus ir kitus augmenis, ant kurių tiktai užpuola vabalai arba kirmėlės. Labiausia vabalai ir kirmėlės nyksta, aplaisčius kopustus tuomi skystimu ukanotą ir drėgną dieną. Teip-gi galima spragės naikinti apibarstant smulkiai sutrintais tabako lapais. Idant tabakas ilgiaus išzbutų padėtas ant lapų, po tabako barstymo, tai reikia aplaistyti augmenis su vandeniu.

Kirmėlės. Pradžioje liepos mėnesio, kada jau kopustai pradeda sukti galvas, atsiranda žalios kirmėlaitės. Jos atsiranda išz drugių (plasztakų) kiauszių. Drugiai deda savo kiauszius po kopustų lapais. Nerokuciant kirmėlių, nuo drugių atsiranda dar kitos kirmėlės, teip-gi labai blėdingos kopustams, kaip antai: geltonai pukuotos su juodomis kramelėmis (galvelėmis). Išz-naikinti virszų paminėtoms kirmėlėms dar nėra vaisto. Geriausia tankiai apžiūrėti kopustų lapų apaczias ir, radus kiauszius, surinkti ir sudeginti, o kada jau atsiranda kirmėlės, reikia jas nurinkti rankomis.

Utelės. Liepos ir rugpjuczio mėnesyje ant kopustų lapų kaip-kada atsiranda baltos plėtmos. Išz pradžios jų nedaug, bet skaitlius jų vis didinasi ir didinasi, o per tai kopustų lapai susiraukia ir suvysta. O jeigu kartais kopustai su tokiais lapais visu ir nesuvysta, tai jie vejasi į galvas labai vėlai ir nelygiai. Jeigu mes gerai išziūrėsime į tokią plėtmą — pamatysime mažus, žalius vabalėlius, kurie ir vadinasi *žolinėmis utelėmis*. Žolinės utelės baisios yra kopustams tuomi, kad jos labai greitai vysta. Jos kopustlapių neįėda, bet

traukia iš jų sultis, per ką jie pabala ir susitraukia. Žolinės utėlės galima išnaikinti tais pacziais vaistais, kaip ir spragės. Naikinant utėles reikia su vaistais gerai apsižiūrėti, kad nepasmardintum kopustų galvų: vaistą ant plėtmų reikia tepaloti su žašinė plunksna arba su tam tikru teptuku.

Skruzdėlės. Žolinės utėlės išleidžia iš savęs saldų skystimą, kurį skruzdėlės labai mėgsta, per tai kopustdaržyje tankiai apsigyvena ir užsiveisia skruzdėlės. Jos dagi paczios priverčia, idant žolinės utėlės išleistų skystimą, glostinėdamos jas savo usais. Skruzdėlės tuomi negeistinos darže, kad jos dirba landynes tarp augmenų šaknų, per ką juos džiovina. Skruzdėlių negalima išnaikinti tais pacziais dalykais, kaip kiti vabalai ir kirmėlės, geriausia naikinti jas negesytais kalkiais. Atkasus skruzdyną, reikia apipilti kalkiais ir aplieti vandeniu. Kad kalkiai nuo vandens pradeda sznypsėti, išsigandusios, skruzdėlės išbėgioja. Jeigu po tulo laiko jos sugrįžta — reikia vėl atkartoti tą patį vaistą.

Pauksčiai yra geriausi vabalų ir kirmėlių naikintojai. Buvo atsitikimų, juog kovai išsgebėjo nuo kirmėlių kelis margus daržų. Szpokus ir kitus mažesnius pauksčius visados labai reikia czėdyti, o labiausiai pavasarį, kada jie szpera savo vaikus, kurie tiktai ir tesimaitina kirmėlėmis ir vabalais. O labai daug kirmėlių ir vabalų išnaikina dar-gi žvirbliai, bet jie tuomi nenaudingi, kad paskui lekia ant javų. Driežlai, varlės ir rupužės (piktvarlės) daržui labai yra naudingi gyvulėliai, nes jie daugiausiai vabalų išnaikina. Prancuzijoje rupužės perka ir leidžia į daržus, o mūsų Lietuvos žmonės — katalikai užmusza tą naudingą gyvį, tikėdamosi dar už tai gauti nuo Dievo kelis szimtus dienų atlaidų.

Sėkliniai kopustai ir kopustų atmainos. Rudenį, kopustus kertant, reikia iszrauti kelis kopustų stiebus sėklai. Sėkliniams kopustams geriausia szioki stiebai: trumpi, stori su didelėmis ir kietomis galvomis. Ant kotų nesunku yra užtėmyti, lapų pažastise, trikampiai žali bumbolai, isz kurių pavasarį iszlenda diegai. Juo daugiaus ant stiebo yra tokių bumbolų ir juo jie didesni ir žalesni, juo daugiaus ir didesnės iszauga szakos. Per žiemą sėkliniai kopustai reikia laikyti sklepe, augštyt šaknimis pakabinus arba užkasus szaknis į smiltis ar į kokią kitą žemę. Pavasarį anksti, kada jau žemė gerai atszila, nupjausčius nuo stiebo pavytusius lapus ir tas nupjautasias vietas užtrynus su pe-

lenais reikia sodinti; jei sėkliniai kopustai yra suvytę, reikia truputį atmirkyti vandenyje, tai vėl atsigatna. Geriausia jie diegti lysvėse (vagose), eilomis per 10 colių stiebas nuo stiebo. Geras ir sveikas stiebas tuojaus pradeda szakoti. Vėliaus iszaugusios szakos reikia nupjaustyti, nes nuo jų buna niekai sėklos. Teip-gi reikia nulaužyti ir paliktųjų šakų galiukus, idant didesnės sėklos užaugtų. Isz viso sakant, reikia palikti tiktai didžiausios ir storiausios szakos, nes isz jų užauga gana ilgos auksztys su didelėmis ir geromis sėklomis.

Kopustų yra: baltų, raudonų, rausvų, smailagalių, žalių ir žyduolių.

Baltųjų kopustų geriausios veislės:

a. *Erfurto kopustai* — maži ir ankstybi.

b. *Braunszveigo* — didelės, apvalainės ir gražios ant pažiuros galvos, ant trumpų stiebų.

c. *Grekų k.* — „centneriniai“, galvos labai didelės.

d. *Magdeburgo k.* — su gana didelėmis galvomis.

e. *Amerikos k.* — geriausiai iszbuva per žiemą.

Raudonieji kopustai daug blogiaus užsilaiko per žiemą. Geriausios jų atmainos szios:

a. *Ulandijos kopustai*, b. *Erfurto k.* — Abejų atmainų galvos nedidelės.

Tarp smailagalvių žinomi:

a) *Tambumbai* — ankstybi, didelės galvos

b) *Juodi Vindelsztiniai k.* — vėlybi didelės galvos.

Žalieji kopustai visai nesuka galvų (nesiveja), jų lapus verda. Auga dvejus metus (žieminiai), szalczio nebijo ir stovi per žiemą ant lauko, tiktai reikia pridengti nuo saulės spindulių. Sėklai paskirtieji reikia per žiemą statį žemėje palikti; pavasarje reikia persodyti ir tankiai laistyti. Geriausi *Edimburgo* žalieji kopustai. Žyduoliai sodinasi teip, kaip ir baltieji kopustai. Galvų vietoje turi žiedus, kuriuos verda ir valgo. Lapų virszunės, užgulusios žiedą, reikia nupjaustyti, idant žiedą visuomet saulės spinduliai saulės užgautų, nuo to jie esti baltesni ir gardesni. Kada žiedas užauga didelis, galima ir aplaužyti, tik virszunės nereikia nulaužti, nes paskui daugiau neaugs.

Rudenį nurauna su šaknimis, nupjaustę lapus, sudeda į sklepą ir apipila žeme. Tokiu budu sudėti žiedai auga per žiemą, dagi jei isz rudens tik truputis teliko, kalėdoms užauga gana didelis. Žiedus verda

cielus. Žemes numazgojus, visą adyną reikia laikyti sudytam vandenyje; paskui izlengvo verda teip-gi sudytam vandenyje, kolei žiedas neiszviirs. Iszvirę žiedą valgo aplieję trupuczių isztarpinto sviesto.

Maldutis.

Y. Didelis
Isz Plokszczių (Naumiesczio pavieto). Lietuviszki rasztininkai, raginantieji tautiecius griebtisi prie pirklystės, jau sulaukė įvykdinimo savo užmanymo: toluse vietose Lietuviai jau įsitaisė krautuves (kromus). Pradžioj szių 1893 metų P. Matukaitis įsitaisė krautuvę Viskazio-Rudoje, o 14 diėnų kovo tokią pat krautuvę Juozas Žilius įitaisė Plokszcziuose. Szioj paskutinėj vietoje naujasis pirklys (kupczius) patiko didelę konkurencioją dviejose žydu krautuvėse. Dėliai tos priežasties daugumas kalbėjo, kad krautuvę negalėsianti ilgai laikytis, ypacz kad Žilius su menkoms sylomis teprasidėjo prekiauti, tiktai su dviem szimtais rublių. Vienok tie pranaszavimai pasirodė klaidingais. Pasisekimas naujos krautuvės pėrėjo drasiausius jos savininko laukimus. Vietiniai Lietuviai pasirodė jau teip subrendę, kad isz karto suprato reikalingumą paszelpiti naujininką — „kupczį“. Daug gero czionai padarė garbės vertas kun. J. Kudirka, kurisai naujam pirkliui suteikė ne tik kreditą ir reikalingas žinias, bet ir pažadino aplinkinius žmones, idant, ką bezszelpia sukečius žydus, pirkty veliuk pas savo tautietį reikalingus sav daiktus. Tokiu budu sziandien krautuvės padėjimas gana geras ir ateitis szviesi.

E. Mažutis.

Viszakio-Ruda -- tai yra bažnytkaimis Senapilės (Starapolės) pavieto, Szavalkų gubernijoje. Žmonės czionai visi Lietuviai, o aplink bažnyczią susibudavoje Žydai. Per szventimą bažnyczioje tie žydpalaikiai ant rinkos valkiojasi, o vis per szventoriaus duris žiuri, snarglį varvina ir laukia, kada žmonės pradės isz bažnyczies eiti, — tada pameta savo varvaliavimus ir pradeda kožnas įieszkoti sav po žmogų, kad tik pirmiaus galėtų iszrasti kokią pirklystą (kupczystą). Dar ne teip seniai Viskazio-Rudoje nebuvo nė vieno Žydo, o dabar jie jau visai nusmelkė Lietuvininkus ir apterszė visą bažnytkiemį, o vis dar auga ir didinasi, vis paglemžia daugiau žemės ir statosi daugiaus grįczzių. O mūsų žmoneliai to visai nė nemato ir, rodos, nė neketina nuo tų pasmirdusių siurbėlių gintisi. Papasakosiu vieną atsitikimą. Viskazio-Rudoje buvo Žydas Mauszius Kurlenczikas, kalvis. Jisai pirkio Pilviszkiuose per prekymetį (per jomarką) isz ukininko (malunininko)

E. P. arklį. Juodu pirm to didelėje santaukoje gyveno. Žyds iszsiderėjo, kad jeigu jam arklys nepatiks, tai po trijų diėnų gal atsimest; sulygo už 35 rublius. — Žydas, kaip tik parvažiavo isz Pilviszkių, padė vakariėnį ir iszpleszkėjo į Kauną; prisikrovė geležies, vinių, tabako, muilo, silkių ir t. t ant kokią 40 pudų; parvažiavo bezszvintant ir mažumą paszrėš „gichar“ atsimest, ale ukininko nerado namie ir sugryžo nemitęs. Vėl prisikrovė kvieczzių ir iszniuokė į Gaižėnus, ten paliko kvieczzius malti, o vežimą vėl prisikrovė (28 pudus su virszum) miltų ir parsivežė namon, ir vėl „gichar“ pas E. P. atsimest. Ukininkas vos pažino savo arklį. Pirma buvo arklys kaip viso svieto, o dabar pasidarė palszas, plaukai pasisziauszė, visas sukapotas su botagu, perkritęs. Tas ukininkas, kaip sakiau, su Mauszium gyveno geroje sandoroje. Tai ukininkas sako: „Ale, Mausziau, kam tu teip suvarginai ir sukapojai mano gyvuolį? ... Asz už tai užlaikau tav du rubliu.“ Kits niekados nebutų priėmęs to arkljo. Žydas užpyko, ale susirokavo su E. P. Po kelių nedėlių ukininkui reikia maszinai nauji dalgiai dirbdinti. Nuvežė pas Mauszių ir suderėjo 4 rublius. Baigiant darbą, Mauszius sako: „Oi, Endhuti, susimildams, dok man du hubliu, sztai Leibas važioja į Kouną, asz jem kaltas, tuhu atidot...“ Malunininkas, nieko pikto nemislydams, ir davė jam 4 rublius, — o kalvėje į tą tarpą daugiau nieko nebuvo... Kada jau buvo gatava maszina, E. P. atvažiavo parsivežt, norėjo imti isz kalvės ir vežtis, — ale Mauszius neduoda: „Užmokėk, girdi, už darbą, tai galėsi atsimt.“ Tasai sako: „Na, jug tik asz užmokėjau, ar jau užmirszai?“ O Mauszius nė gero žodžio: „Kas matė, kad tu man užmokėjai?“ Czia ukininkas E. P. didei užpyko ant Mausziaus, ir juodu labai susibarė ir susivaidyjo, o užmokėt vis turėjo, nėra tokia Maskoliaus tiesa: kad liudininko nėra, gali ką nori daryt... Pereina kelios nedėlios, ir atvažiuoja Mauszius į tą kaimą, kur gyvena E. P., kalėdodams; įeina pas savo metininką J. Ž. Tasai, duodamas kalėdą, klausia jo: „Kodel judu, Mausziau, pykstatos su mano kaimynu? Matau, nė jis pas tavę į kalvę eina, nė tu pas jį kalėdos! ... Mauszius, sendamas savo dar geresnio prieteliaus akselį į maiszą, teip sako: „Oi, J., tik tu niekam nesakyk, — asz tav pasakysiu, už ką jis ant manęs pyksta. Asz isz jo pirkau arklį... ir pasisakė visą teisybę! Žydas iszvažiavo. — Per vieną ukininkų susirinkimą Tamoszbudžio valszcziuje uk. E. P. pradėjo skųstis ant

Mausziaus. Iszgirdęs tai jo kaimynas J. Ž. pasisakė, ir jis tą dalyką žinaš, ir liepė Mauszių skųst, o jis busias per liudininką. Tasai ir apskundė Žydą. Mauszius patyrė, kad J. Ž. pritrauktas prie tos bylos per liudininką, ir vieną kartą klausia jo kalvėje: „Oi, J., ką tu sakysi sude?“ O J. Ž., nenorėdamas su Žydu susivaidyt be laiko, sako: „Kad nereiks prisiekti, tai gal pasakysiu, kad nemacziau nė nežinau, o jeigu reiks prisiekti, tai viską pasakysiu.“ Atėjo byla. Žydas gatavas ir rankas J. Ž. bučiuoti, kad tik po juom snekėtų, o liudininkas vėl sako: „Mausziuk, jeigu nereiks prisiekti, tai gal pakreipsiu, o jei po prisiega, tai viską pasakysiu.“ Štai, jau atvertė byla. Liudininką uždare kambarelyje, kad negirdėtų juodviejų pjaujantis. Sudas klausia, kaip jie nor liudininką tardyti, ar po prisiega, ar be prisiegos... Žydas tuojaus szoko: „Oi, kam czia tos prisiegos!“... O E. P. sako: „Turi prisiekti.“ Žydas vėl rėkia: „Kam tos prisiegos!“ Tai sudas sako: „Kad Žydas apsiima be prisiegos, o delko žmogus žmogum negal vieryti.“ Tai E. P. ir paklausė sudo, ir jis apsiėmė, kad liudininkas J. Ž. be prisiegos liudytų. Žydui džiaugsmas! Jis mislyja: „dabar asz laimėjau, tuos gojus vėl nulupsiu!“... Jis tuojaus praszo, kad jam už tą dieną prisudytų 5 rublius — „asz, girdi, bucziau namiejie tiek uždirbęs... kam jis manė be-reikalo skundžia į sudą? Asz da nė vienam teip nepadariau, man to nereik“... Ale mes visi žiurim, kas bus toliaus. Paszaukė liudininką J. Ž. ir klausia: „Esi atvalnytas nuo prisiegos, pasakyk teisybę, ką žinai.“ Tai liudininkas ir sako: „Asz esu katalikas, reiks mirtie, kam asz meluosiu? Pasakan visą tikrą teisybę. Mauszius buvo pas manę kalėdodamas ir viską pasisakė, kad „pirkau arkli, o jis man užlaikė 2 rubliu, už ka jį suvarginau; tai asz nuo jo atėmiau dvigubą uždarbį už masziną“. Jis dailiai iszpasakojo, kaip Mauszius jam tai pasakojo, akselį semdamas.

Prisudyjo, kad Žydas malunininkui E. P. atiduotų tuos antrą kart už maszinos taisymą užmokėtuosius 4 rublius, kasztų užmokėtų tris rublius ir liudininkui rublį. Ale da girdešau, kad priesz byla Žydas davė lovininkams po rublį, — tai ir tie dovanai prazuvo. Ale vienok matoma, kad Žydą perlengvai sudyjo: už tokį per priespaudą (per gvoltą) plėszimą pinigų, kaip jisai darė su malunininku E. P., Mauszius butų turėjęs gauti sėdėti. Taigi apsakau, kad ta byla tapo sodyta 2-oje apygardoje („okruge“) Senapilės pavieta. Ale tai dar

ne galas Mausziaus darbų; kitą syk daugiaus paraszysiu.

Jau ženotas isz Skriaudžių.

Kauno gubernijoje nuo szio meto pradžios prie daugelio kaimų mokyklų isteigs *knygynus skaityti mokintiniams ir aplinkiniams žmonėms*. Szitas užmanymas priguli Kauno gubernatoriui ir mokyklų direktoriui. Toms knygomis pirkti lieps sudėti kiekvienam valseziui (valsczių Kauno gubernijoje yra 145) po 10 rubl. — pasidarys 1450 rubl. Tokiu budu Lietuviai ir Žemaičiai neva uždyką, bet isztikro už savo pinigų, galės skaityti gudiszkas knygas ir garbinti Gudų geradėjystes... Galima jug mislyt, kas tos bus per knygos!

Steigimas pradinių mokyklų, neskaitant miestinių, kasztuoja 78 000 rubl. per metus. Kiek tai žmonės turi kas metai sudėti pinigų, už kuriuos valdziajuos paskui verczia į godus.

Nuo szio mokslinio meto pradžios įves visose mokyklose kareiviszką gimnastiką (t. y. vaisko mustarus). Kitose mokyklose, sako, pradėsią iszguldinėti daržininkystės mokslą: busią tam tyczia isteigti ir sodai prie mokyklų. Per vakacijas keletą mokiniojų iszsiuntė į Gori-Gorki — apsipazīnti su daržų apdirbimu. Kas-žin ar vis tai bus mums ant naudos...

Pas Radviliszki (Kauno gub.) yra vienas senas jau asztuoniasdeszimts metų turintios žmogus, kurs da prie caro Mikalojaus buvo per kareivį Maskolių kariumenėje kokią 20 su virszum metų. Buvo po visą Maskoliją, ant Kaukazo, dagi Turkijoje. Kariavo su czerkesais, muszėsi su Prancuzais po Sevastopolium ir jau pusenęs parėjo isz tos velniskzos baudžiaus ir parsineszė du kryžiu ir medalį ant krutinės už palydėtą gražiausiają dalį savo gyvenimo. Einant namon generolas sakęs, kad gausias pensiją ant senatvės... Dabar jisai žmogelis nueina pas kareiviszką virszininką ir paszo pažadėtos ano generolo pensijos. Tasai stacziai atsakė, kad „imperatorius nepaskyręs“ jam pensijos ir nedarė jokio rupinimo. Ką dabar senelis darys? Darbo nepadirba, elgetomis (ubagais) eiti negražu, — tai ėmė nezioti knygas... O jam žmogui gerai klojosi: jau buvo užsivares mažumą skatiko dar sunkesnei valandai. — Ale szimet per deszimtinį (?) buvo *Rozaline* ir pasidėjo knygas pas vieną ukininką. Irgi neisztvėrė (neisztuvoja) kas-žin koks judoszius savo brolio nevidonams nepardavęs... Užpuolė penki žandarai, trys uriadninkai ir patsai pristovas, atėmė visas knygas ir dar sustatė proto-

kolą ir padavė į sudą („mirovai“). Dabar žmogelis, nieko netekęs, tik turi eiti pavargėliais; o ką „mirovai“ su juom padarys, tai dar nežinia.

Kad ne tokie judosziai-isdavikai iš mūsų pacijų, tai nė viena perėjusi per rubežių knyga nepakliūtų į Meszkorių nagus.

Apie Kražių baisenybes, ką Kauno gubernatorius su kazokais padarė, dabar jau raszo visi Europos laikraszcziai — jau žino visas svietas. Matysim, kas išsdigs.

„LIETUVA“

katalikiszkas laikrasztis

iszeina kas subatą

didžiausiame Amerikos mieste

Chicagoje.

„Lietuva“ — tai geriausias darbininkui laikrasztis, nėra rupinasi įsteigti Amerikoje lietuviszkas kolonijas ir stengiasi darbininkams pargabenti gerovę.

„Lietuva“ kasztuoja Amerikoje du amerikiszkų doliaru, o Europoje, su parsiumtimu, — trys doliarai arba szeszi rubliai.

Užsiraszant „Lietuvą“, laiszkai ir pinigai reikia siųsti ant szitokio adreso:

Mr. A. Olszewski,

954, 33 rd str.

Chicago, Ill. North America.

Žemaičių ir Lietuvos

„APŽVALGA“

dvinedėlinis katalikiszkas laikrasztis.

(Iszeina dusyk per mėnesį).

Ant viso meto su prisiuntimu per pasztą iki parubeži, kasztuoja 4 markos arba 2 rubli. Į Ameriką ir visus svieto krasztus, 6 markos.

Adresas dėl „Apžvalgos“ iszsiraszimo ir pinigų įsiuntimo szitoks:

Herrn Otto v. Mauderode, Tilsit. (Ostpr.)

„APŽVALGA“ iszleidžiama — dėl visų lietuvių katalikų, kaip augstesniai teip ir žemesniai tuomai (stonui). — Talpina savyje tikėjimiszkus ir tauiszkų apraszimus; peržvalgimus visokių lietuviszkų laikraszczų ir knygų arba raszliaviszka paržvalga. Pranesza kuodaugiausiai žinių isz Lietuvos ir kitų krasztų. Visudaugiausiai apraszo gudų (maskolų) „szunybes“, jų žabangus, kuriūs taiso dėl katalikų isznaikinimo. — Žemaičių ir Lietuvos ukininkai (gaspadoriai), gyvenantieji toli nuo rubežiaus, galite „Apžvalgą“ gauti per szkaplierninkus arba bagamazninkus, o ant gafo ir per knygininkus, kurie pristato visokių knygelių, papraszius, pristatįs ir „Apžvalgą“.

Simano Daukanto Lietuvos istorija nuo seniausių gadynių iki Gediminui. Knyga I 483 pusl. Plymouth'e, Pa. 1893, prekė 1 rub. 40 kap.

Budas senovės Lietuvių, Kalnėnų ir Žemaičių. Antras spaudimas. Plymouth Pa. 1892, pusl. 217, prekė 1 rub. 25 kap.

Lietuviszkos dainos isz visur surinktos. Plymouth Pa. 1993, pusl. 496, prekė 2 rubli.

Aleksandro Gužucio. Eglė žalečių karalienė ir iszgriovimas Kauno pilies 1362 metuose (drama). Plymouth Pa. 1893, pusl. 101, prekė 25 kap.

„Vienybė Lietuvininkų“ nedėlinis laikrasztis iszeinantis Plymouth'e Pa ant 1894 m. 4 rublei.

„Lietuva“ nedėlinis laikr. iszeinantis Chicago Ill. ant 1894 metų 4 rublų.

Viskas gaunama pas M. Noveski, Tilžėje-Tilsit (Ostpreussen) Germany.

Nuo „Ukininko“ iszleistojų.

Didesnė dalis „Ukininko“ skaitytojų užsiraszo mūsų laikrasztį metams bėgant, o kiti susiranda tik tai antroj pusėje arba dagi ir pabaigoj metų. Tai yra didei nepagirtinas ir suvisu nepraktiszkas dalykas: pertai ir patys skaitytojai apsi- gauna, nes daugelis negauna visų laikraszczio numerių, o, žinoma, ir „Ukininko“ iszleistojai, nėra, nežinodami, kiek per metus laikraszczių iszeis, negali užganėdinti skaitytojų.

Deltogi dabar iszaugszto apskelbiame, kad maloningi mūsų skaitytojai teiktųsi mažumą pasiskubinti mūsų laikrasztį užsiraszyti, dėl savo ir dėl mūsų gero.

„Ukininkas“ ir kitą met, kaip ir szimet, kasztuos:

Uždarytuose laiszkuose — 5 rublius.

Po juostele į visas svetimas žemes ir į Maskoliją — 2 rublius.

Į parubeži tik tai 1,50 kap.

O ant vietos (Tilžėje) dar pigiau.

Ir juo daugiau kas perka, juo pigiau gauna!

Pinigus ir laiszkus į Ukininko (ir Varpo) redakciją siuncziant, reikia vis tą patį, sztai szitoki adresą padėti:

Hrn. Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).

Į t a l p a.

Vyriausybų vadaid ir žmonijų gerovė. — Apie kopustus. *Maldutis.* — Žinios isz Lietuvos: Isz Plokszczų. *E. Mažutis.* — Viskakio-Ruda. *Jau ženotus isz Skriaudžių.* — Apgarsinimai.